

Tegutsema kaasava hariduse nimel!

Delegaatide mõtted ja ettepanekud

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

TEGUTSEMA KAASAVA HARIDUSE NIMEL!

Delefaatide mõtted ja ettepanekud

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur (agentuur) on sõltumatu ja omavalitsuslik organisatsioon, mida toetavad agentuuri liikmesriigid ning Euroopa Liidu institutsioonid (komisjon ja parlament).

Kaasrahastas Euroopa
Liidu programm
„Erasmus+”

Euroopa Komisjoni toetus trükise väljaandmisele ei kujuta endast heakskiitu selle sisule, mis peegeldab vaid trükise autorite vaateid, ja komisjon ei vastuta trükises sisalduva teabe mis tahes kasutamise eest.

Dokumendis esitatud isiklikud seisukohad ei pruugi kattuda agentuuri, selle liikmesriikide ega Euroopa Komisjoni ametlike seisukohtadega. Euroopa Komisjon ei vastuta dokumendis sisalduva informatsiooni kasutamise eest.

Toimetajad: Victoria Soriano ja Mary Kyriazopoulou, agentuuri töötajad

Dokumendist väljavõtete tegemine on lubatud, kui neile lisatakse selge viide allikale. Sellele raportile tuleks viidata järgmiselt: Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2016. *Tegutsema kaasava hariduse nimel! Delefaatide mõtted ja ettepanekud*. Odense, Taani: Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur

Et rohkem inimesi saaks raportit lugeda, on see 23 keeles ja kättesaadav elektroonilises vormingus agentuuri veebilehel www.european-agency.org

ISBN: 978-87-7110-598-8 (elektrooniline)

ISBN: 978-87-7110-575-9 (trükitud)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2016

Sekretariaat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brüsseli esindus
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 213 6280
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

SISUKORD

EESSÕNA	5
SISSEJUHATUS	6
NOORTE DELEGAATIDE MÕTTED JA ETTEPANEKUD	8
Põhisõnumid ja soovitused.....	8
1. <i>Kõik meid puudutav meiega koos</i>	8
2. <i>Takistusteta koolid</i>	10
3. <i>Stereotüüpide lõhkumine</i>	13
4. <i>Mitmekesisus on segu, mis toimib tänu kaasamisele</i>	15
5. <i>Täisväärtuslikeks kodanikeks saamine</i>	18
LÕPUMÄRKUSED	20

Joonis 1. Agentuuri liikmesriikide lipud

EESSÕNA

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuuri (agentuur) liikmesriigid leppisid kokku, et korraldavad 2015. aastal Euroopa istungi.

Agentuurile oli see neljas kord sellist üritust korraldada. Eelmistest istungitest kaks toimusid Euroopa Parlamendis Brüsselis (2003 ja 2011) ning üks peeti Portugali parlamendis koostöös Portugali haridusministeeriumi ja eesistujaga Euroopa Liidu Nõukogus (2007).

2015. aasta istung korraldati tihedas koostöös Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariigi Luksemburgi ning Luksemburgi haridus-, laste- ja noorteministeeriumiga.

Seitsekümmend kaks noort, nii hariduslike erivajaduste ja/või puuetega kui ka ilma nendeta, olid kutsutud mõtisklema ja arutlema selle üle, kuidas kaasavat haridust nende õpikeskkonnas rakendatakse. Neist arutlustest sai häid näiteid kaasava hariduse meetoditest.

Üritusest võttis osa umbes 250 inimest agentuuri 28 liikmesriigist, samuti Euroopa Liidu ja muude rahvusvaheliste institutsioonide esindajad.

Agentuur koostas selle raporti noorte arutelude ja täiskogu istungil esitletud tulemuste põhjal.

Agentuuril on hea meel, et tal oli au seda sündmust korraldada. Eriti sooviksime osalemise ja pühendumuse eest tänada 72 noort delegaati, nende peresid, õpetajaid ja tugitöötajaid, haridusministeeriume, Euroopa Liidu ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide esindajaid ning Luksemburgi haridus-, laste- ja noorteministeeriumi. Ilma nende kõigita ei oleks sellise tähtsa ürituse korraldamine olnud võimalik.

Per Ch Gunnvall
Juhataja

Cor J.W. Meijer
Direktor

SISSEJUHATUS

16. oktoobril 2015 korraldas Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariik Luksemburg agentuuri neljanda istungi nimega „Tegutsema kaasava hariduse nimel!“. Seitsmekümne kahel Euroopa noorel (nii hariduslike erivajaduste ja/või puuetega kui ka ilma) oli võimalus arutleda selle üle, kuidas nende koolid ja kogukonnad võimaldavad neile kaasavat haridust.

Avakõnes rääkis Luksemburgi haridus-, laste- ja noorteminister Claude Meisch, kuidas 1996. aastal anti Euroopa kooliintegratsioonialase koostöö tulemusena välja Luksemburgi harta. Ta oli rahul, et peaaegu 20 aastat pärast harta avaldamist koordineeris Luksemburg ka 2015. aasta istungi tulemuseks olevate Luksemburgi soovitude vastuvõtmist, ja ütles, et kavatseb neid 23. novembril 2015 tutvustada oma kolleegidele haridusministrite nõukogus. Meisch julgustas noori delegaate kasutama võimalust ennast vabalt väljendada ning tutvustada oma kooli kaasamise meetmeid ja rääkida asjadest, mis nõuavad parandamist. Ta kirjeldas üldjoontes ka peamisi kaasamisega seotud muutusi ja edusamme Luksemburgi haridussüsteemis.

Luksemburgi haridus-, laste- ja noorteministeeriumi eriõppe osakonna direktor Marianne Vouel ütles oma ettekandes sõnaselgelt, et spetsialistid ja poliitikakujundajad tunnevad muret samade probleemide pärast mis õppuridki ning püüdleval hariduse kvaliteedi parandamise poole. Rõhk tuleks asetada keerulisemate vajadustega õppuritele, kuna ka nemad väärivad tähelepanu. Ta toonitas, et me kõik oleme erinevad ja eri vajadustega. Üks haridussüsteemide peamisi proovikive on mitmekesisusest teadlik olla ja sellele reageerida.

Luksemburgi ametnike ettekannete täistekstid on istungi veebilehel <https://www.european-agency.org/events/takeaction>.

Ürituse eesmärk oli anda õppuritele sõnaõigus ja kaasata neid hariduspoliitika kujundamisse. 15–16-aastased õppurid agentuuri 28 liikmesriigist pidid kirjeldama, kuidas kaasavat haridust nende koolides rakendatakse, ja aitama tuvastada kaasavas hariduses alates esimesest, 2003. aasta istungist tehtud edusamme.

Istungil arvestati agentuuri kolme eelmise istungi tulemusi (Brüssel 2003 ja 2011: <https://www.european-agency.org/events/young-views-on-inclusive-education-european-hearing-2011-brussels> ning Lissabon 2007: <https://www.european-agency.org/events/young-voices-meeting-diversity-in-education>). Kolmel eelmisel istungil osales üle 240 kesk-, kutse- ja kõrgharidust omandava noore.

Ürituseks ettevalmistamiseks said 72 noort osalejat dokumendi kolme eelmise istungi põhitulemustega ning mõned küsimused järelemõtlemiseks ja arutlemiseks oma koolis.

Küsimused, mille üle arutleda, puudutasid viise, kuidas koolid neid õppimises toetavad, näiteid, kuidas õpetajad ja klassikaaslased nende vajadustega arvestavad, juurdepääsetavust, klassideks jaotamist ja ettepanekuid, kuidas allesjäänud kaasamistakistusi kõrvaldada.

Istungi ajal oli kuueks arutlusringiks jaotatud noortel õppuritel võimalus neid tähtsaid probleeme ja küsimusi edasi arutada, jagada oma isiklike kogemusi ja edastada ka teiste õpilaste arvamusi.

Arutlusringide põhitulemusi esitleti täiskogu istungil põhisõnumitena ja nende alusel koostati Luksemburgi soovitusel.

Joonis 2. Noored delegaadid ja teised esindajad Euroopa istungil

NOORTE DELEGAATIDE MÕTTED JA ETTEPANEKUD

2015. aasta istungi tulemused on kooskõlas agentuuri korraldatud kolme eelmise istungi (2003, 2007 ja 2011) tulemustega ning täiendavad neid. Eelmiste istungite tulemused näitasid Euroopa eri riikide edusamme kaasavas hariduses.

Agentuur on noorte õppurite kolmel eelmisel istungil peetud arutluste põhitulemuste põhjal kogunud palju teadmisi. See on aidanud luua mõned põhimõtted, mida kaasava hariduse rakendamisel silmas pidada. Need on näiteks järgmised.

- **Alljärgnevaid õigusi puudutavad juhtpõhimõtted**
 - *Austus*: õigus olla lugupeetud, olla täielikult kaasatud kõigisse endaga seotud otsustesse ja mitte olla diskrimineeritud.
 - *Kvaliteet ja õiglus hariduses*: võrdsed võimalused hariduses ning õigus saada kvaliteetset haridust, hõlbustust, ning kohalike eakaaslastega koos õppimiseks vajalikku tuge.
 - *Ühiskondlik ja tööelu*: õigus elada iseseisvalt, luua perekond, elada kohandatud kodus, õppida edasi (ülikoolis), töötada ja mitte olla üheski eluvaldkonnas puueteta inimestest eraldatud.
- **Kaasava hariduse kasulikkust puudutav juhtpõhimõte**
 - Nii omandame rohkem suhtlemisoskusi, õpime eakaaslastega koos elama, olema tugevamad ja iseseisvamad (võitlema diskrimineerimise ja stereotüüpide vastu) ja tegelikus maailmas toime tulema ning oleme hiljem töö leidmiseks paremini ette valmistatud. See on esimene samm täisväärtuslikuks ühiskonnaliikmeks saamisel. Kaasav haridus on kasulik kõigile – nähakse uut maailma ja mitmekesisus on hea.

2015. aasta istungil väitsid noored, et on oma haridusega üldiselt rahul. Kuid nad tõstsid esile ka hariduse nõrku kohti ja tegid mõned konkreetsete ettepanekud. Noorte kirjeldused olukorrast hariduses ja nende ettepanekud koguti kokku ning neist tehti kokkuvõtte, mille alusel koostati Luksemburgi soovitusel. Soovituste eesmärgiks on toetada kaasavat haridust kui parimat võimalust seal, kus vajalikud tingimused on olemas. Soovitused on jagatud viie olulise sõnumi alla, mida noored arutluste ajal ja tulemuste esitlemisel välja tõid.

Põhisõnumid ja soovitusel

1. Kõik meid puudutav meiega koos

Esimene sõnum – *kõik meid puudutav meiega koos* – viitab noorte õppurite otsesele kaasamisele kõigi nendega seotud otsuste tegemisse.

- Noorte ja nende perekondade arvamusi tuleks kuulata ja arvesse võtta igasuguste otsuste tegemisel, mis neid otseselt või kaudselt puudutavad.
- Noortelt tuleks küsida, mida nad vajavad.
- Noorteorganisatsioone tuleks süstemaatiliselt kaasata.

Noored ütlesid selgelt, et nemad ja nende pered peavad otsuste tegemises aktiivselt osalema ning neid tuleb enne otsustamist ära kuulata, et arvestada nende tegelike vajaduste ja soovidega. Samuti rõhutavad nad eri noorte- ja puuetega inimeste organisatsioonide süstemaatilise kaasamise kasulikkust. Noorte arvates on need organisatsioonid nende tähtsad toetajad. Koolide õpilasnõukogudel või õpilaspärimistidel on teine roll. Noorte osalust neis peetakse tähtsaks, et olla täielikult kooliellu kaasatud, ja ärgitatakse seda tegema.

Delefaatide toodud näited

Õppurite ja nende perede kaasamine

Uute strateegiatega loomisel on vaja (hariduslike erivajadustega) noored kaasata otsuste tegemisse igal tasandil – õigusaktidest igapäevaküsimusteni. Tuleb arvestada individuaalsete vajadustega. Amund ja Helene Norrast

On väga tähtis, et vanemad osaleksid nende lapsi puudutavate otsuste tegemisel. Jack Ühendkuningriigist, Põhja-Iirimast ja Kristina Slovakiast

Õpilasnõukogud

Tunnen end klassis kaasatuna. Olen õpilasnõukogu liige. Klassikaaslastel valisid mind. Mul on tugiõpetaja, kes mind aitab. Andrea Maltalt

Meil on koolis õpilasnõukogu, mis keskendub koostööle erivajadustega õpilastega. Kooli nõukogusse kuuluvad lapsed osalevad eriti aktiivselt. Agné ja Kornelijus Leedust

Hindan õpilasnõukogu, kus ma saan plaanide kohta oma arvamust avaldada. Blake Iirimast

Kooli õpilased valisid Sauli ülemesindajaks (kõrge positsioon õpilasnõukogus). Alexander ja Saul Ühendkuningriigist, Inglismaalt

Organisatsioonide kaasamine

Minu kodumaal on riiklik ühing. Tänu sellele organisatsioonile on nii mõnigi probleem saanud lahenduse. Subtiitrid on kuulmispuudega inimeste jaoks väga

tähtsad. See organisatsioon varustab filme subtiitritega. Javier Hispaaniast

Meie riigis on väga hea organisatsioon, kes õpetab puuetega õpilasi, kes tavakoolis käia ei saa. Seal nad saava õppida. Meil on veel üks organisatsioon, mida kutsutakse pimedate koduks ja mis parandab pimedate elu märgatavalt. Céline ja Florence Luksemburgist

Meie riigis on vaegnägijate ja pimedate ühing. Tänu sellele saan ma oma arvutiga lugeda. Ma loen infot oma iPadi või arvutiga. Lorenzo ja Matteo Itaaliast

Minu kodumaal on spetsiaalsed ühinged puuetega laste aitamiseks. Nad aitavad leida probleemidele lahendusi ja teevad tihedat koostööd haridusministeeriumiga. Georgia ja Minas Küproselts ning Stefanos ja Georgios Kreekast

Meie riigis on düsleksiaühing. Neil on oma veebileht inimeste informeerimiseks düsleksia headest ja halbadest külgedest. Erazem ja Primož Sloveeniast

Arvan, et peaksime poliitikute poole pöörduma ja püüdma selliseid organisatsioone võimalikult palju toetada. Nad on meile kasulikud: aitavad meil oma õigusi kaitsta ja aitavad meil ühiskonna teadlikkust parandada. Adrià Hispaaniast, väitlusjuht

2. Takistusteta koolid

Teine sõnum – *takistusteta koolid* – puudutab kõigi füüsiliste ja tehniliste takistuste kõrvaldamist.

- Koolidest on paljud takistused juba kõrvaldatud, kuid seda tuleks teha kõigi takistustega, et kohalike õppeasutusteni oleks füüsiliselt võimalik jõuda, neisse kergesti siseneda ja neis ringi liikuda.
- Ümberehitatavad või renoveeritavad õppeasutused peavad järgima juurdepääsetavuspõhimõtteid (näiteks mitmefunktsiooniliste ja/või vaiksete kohtade loomine koolidesse ning kohandatud õppevahendite kättesaadavuse parandamine).
- Sobivad tehnilised abivahendid ja õppematerjalid tuleks teha kättesaadavaks vastavalt individuaalsetele vajadustele.

Noored arutlesid neljal teemal. Esiteks võib õppeasutusteni jõudmine olla ikka veel raske. Eelistatakse ühistransporti, aga see peab olema kohandatud. Eritransporti võiks kasutada ainult siis, kui muid võimalusi ei ole. Noorte sõnul näib sobiva

transpordi puudumine olevat üks põhjustest, miks õppurid ei saa kohalikus koolis käia.

Teiseks teatasid noored, et koolimajjapääs on paranenud. Nad väljendasid selget rahulolu oma kooli kohandatavuse ja juurdepääsetavusega, seda nii väliselt – kaldteede, liftide ja invatualettide paigaldamine – kui ka sisemiselt – kui kool ja (peamiselt) klassikaaslased on raskuste korral valmis abistama (nt kui lift on rikkis). Vaja on täiustusi, et oleks lihtsam pääseda avariiväljapääsuni, eri ruumidesse (nt võimla ja kohvik) ja võtmega liftidesse. Vaja on tagada kõigi õppurite turvalisus.

Kolmandaks on koolis üha parem ja lihtsam ringi liikuda. Noored andsid teada, et olemas on laiad koridorid ja Braille' kirjas sildid vajalikes kohtades. Vaikseid või mitmeotstarbelisi kohti koolides peetakse kasulikuks kõigile õppuritele ja neid tuleks luua rohkem. Delegaadid märkisid, et tunnid toimuvad klassiruumides, kuhu pääsevad kõik klassi õpilased.

Kaasamiseks vajalikke kohandatud tehnilisi abivahendeid ja materjale on üha enam.

Lõpetuseks töid noored välja, et universaalseid lahendusi ei ole, mistõttu on väga tähtis küsida individuaalsete vajaduste kohta ja nendega arvestada. Koolid peavad olema paindlikud ja improviseeritud alternatiive pakkuma. Kooli pakutavad võimalused peaksid vastama kõigi õppurite vajadustele.

Delefaatide toodud näited

Juurdepääsetavus teel kooli

Koolibussid peavad olema juurdepääsetavad ka puudega õppuritele. Kõik õpilased peavad saama osaleda kõiges, nagu näiteks spordis... Blake Irimaalt

Kohandatud transport on füüsilise puudega õpilaste jaoks, aga pimedad õpilased kasutavad ühistransporti nagu kõik teised õpilased. Reinis ja Georgs Lätist, Lillý Islandilt ning Elisabeth Eestist

Meil on võimalik ka takso võtta, aga raha on vähe, nii saame seda kasutada ainult teatud arv kordi. Elisabeth Eestist

Juurdepääsetavus koolis

Koolimaja on juurdepääsetav füüsiliste puuetega ja ratastoolis õpilastele – seal on kaldteed, liftid, invatualetid jms. Matteo Itaaliast, Georgios Kreekast, Lillý ja Hrefna Islandilt, Rolf ja Casper Taanist, Dénes ja Borbála Ungarist, Tom ja Paul Saksamaalt, Miguel Ângelo Portugalist ning Kristina ja Tova Rootsist

Meie koolis on liftid, aga on ka palju treppe. Majal on neli korrust ja lifti

kasutamiseks peab olema võti. See teeb liikumise väga keeruliseks. Kool on lubanud olukorda parandada. Eelis Soomest

Kooli ümberehitusplaane tehes tuleb tähelepanu pöörata füüsiliste takistuste kõrvaldamisele. Eelarvest tuleb selleks eraldada piisavalt raha. Robert Ühendkuningriigist, Põhja-Iirimaaalt

Meie kool püüab leida raha järelejäänud takistuste kõrvaldamiseks, aga see on raske. Natalia ja Marcin Poolast

Meie kool rekonstrueeriti kaks aastat tagasi ja tingimused on väga head. Siiski teevad teised õpilased palju lärmi, mis võib minu jaoks olla füüsiline takistus. David Portugalist

Lift on küll olemas, aga ratastoolis majja ei pääse. Jakob Austriast

Meil on lift, aga uksi on raske avada. Paul Saksamaalt

Minu koolis on koridorides tuled, mis hakkavad klassimineku ajal vilkuma. Liikumispuudega ja ratastoolis inimestele on kaldteed ja käsipuud. Õpetajaid on koolitatud, kuidas töötada õpiraskustega inimestega. Meid aitab ka logopeed, et saaksime õppida samamoodi nagu kõik teised. Javier Hispaaniast

Mind abistab klassiruumis saateisik. Lift on kohandatud, kuna koolis on kaks ratastoolikasutajat. Tulekahju korral on siiski mõned riskid. Ükskord oli tulekahjuõppus ja trepist allasaamiseks pidid teised õpilased mind kandma. Küll oli hirmus! Lucas Belgia flaamikeelsest kogukonnast

Juurdepääsetavus klassis

Kool kasutab pimedate õpilaste jaoks Braille' kirja. Õppematerjalid on ka Braille' kirjas. Tova Rootsist, Reinis ja Georgs Lätist ning Emili ja Elisabeth Eestist

Mul on kuulmispuue. Sellepärast on mul kõrvaklapid, mille saan ühendada, et paremini kuulda. Õpetajad tahavad eri puuetest rohkem teada saada, et aidata meil probleeme lahendada. Lucía Hispaaniast

Rasked õpikuid täis kotid on ka füüsiline koormus. Tulevik on e-raamatud, sülearvutid ja tahvelarvutid. Dénes Ungarist

Joonis 3. Noored delegaadid (Jack Love Ühendkuningriigist, Põhja-lirimaalt, Blake O’Gorman Iirimaalt, Nakita Hallissey Iirimaalt, Robert Gault Ühendkuningriigist, Põhja-lirimaalt) oma arvamust avaldamas

3. Stereotüüpide lõhkumine

Kolmas sõnum – *stereotüüpide lõhkumine* – käsitleb normaalsuse mõistet. Kui me oleme nõus, et igaüks on erinev, siis kes on normaalne?

- Õpetajatele, koolitöötajatele, noortele, perekondadele ja tugiteenustele usaldusväärse teabe andmine õppurite erinevate vajaduste kohta on vastastikuse austuse ja sallivuse edendamisel esmase tähtsusega.
- Mitmekesisust tuleb pidada positiivseks. Peame kõik nägema puuet normaalsena.
- Me kõik oleme erinevad ja igaüht tuleb aktsepteerida. Sallivuse aluseks on üksteise mõistmine.
- Haridusvaldkonnas tuleb olla puuetega inimestest teadlikum ja nende suhtes sallivam.

Vaja on head informatsiooni – näiteks diskrimineerimise ja kiusamise vastu –, et see oluline idee omaks võetaks. Selline teave tuleb edastada õpetajatele, koolitöötajatele (sh juhtkonnale), klassikaaslastele, perekondadele ja kooli teenusepakkujatele, et hoiakud muutuksid.

Parim tulemus on vastastikune austus ja sallivus. Mitmekesisus ei ole probleem, vaid positiivne ja normaalne. Puue ei ole ebanormaalne. Sallivuse aluseks on üksteise mõistmine. Noored rõhutasid, et hoiakud peavad muutuma, et neis nähtaks seda, mida nad SAAVAD teha, mitte nende puuet.

Delegaatide toodud näited

Teadlikkuse parandamine

Diskrimineerimise ja kiusamise vastane koolitus aitaks. Meid peaks hindama selle järgi, mida me teeme, mitte selle järgi, kuidas me välja näeme. Lucie Tšehhist

Õpilased ei tea, kuidas puuetega inimestega käituda. Ma tunnen end väga rünnatuna ja kurvana, kui mind pingsalt jälgitakse. Johannes Saksamaalt

Kerge on tõrjuda inimest, keda sa ei mõista. Inimestele tuleks selgitada, mida tähendab olla pime, et nad saaksid sust aru. Emelie Rootsist

Õpetajate suhtumine peaks olema lugupidavam ja mõistvam. Erivajadustega õpilased ei peaks end tundma tõrjutuna. Kõik lapsed peavad end tundma gruppi kuuluvana. Jack Ühendkuningriigist, Põhja-Iirimaalt

Mõni õpetaja arvab, et kurdid või muu puudega õpilased on teistest vähem tähtsad. Neid tuleks harida, et nad teaksid, et oleme täpselt samasugused kui kõik teised. Céline, Florence ja Lara Luksemburgist

Ma arvan, et ühiskond peab aktsepteerima kõiki sellisena, nagu nad on. Mitte ainult nende puuet, vaid ka nende sugu, rassi ja hobisid. Arvan, et sallivus on heal tasemel. Üht-teist on siiski veel teha. Parim diskrimineerimisvastane vahend on sallivus. Me peame parandama inimeste teadlikkust meie kõigi erinevustest. Adrià Hispaaniast, väitlusjuht

Kiusamisvastaste kampaaniate korraldamine. Püüdke hariduslike erivajadustega õpilastega sageli suhelda ja kutsuda neid seltskondlikele üritustele. Agné ja Kornelijus Leedust

Me peame parandama teadlikkust puuetega õpilastest: teised õpilased ei tea, kuidas nendega rääkida, ja kardavad neid solvata. Õpetajatel on vaja rohkem

koolitust ja koolidel suuremat riigi tuge. Elisabeth Eestist

Suhtlemine on määrava tähtsusega. Rääkimine sellest, mida on hästi tehtud. Kogemuste jagamine. Spetsiaalsed kaasamisega tegelevad nõukogud. Omavanused abistajad – vabatahtlikud klassikaaslased. Õpetajad peaksid õpilasi kuulama ja võtma neid võrdsetena. Derrick ja Mark Ühendkuningriigist, Šotimaalt ning Saul ja Alexander Ühendkuningriigist, Inglismaalt

Positiivsed kogemused

Mõnikord korraldatakse sallivustunde. Meie koolis rõhutatakse võrdset kohtlemist. Natalia Poolast

Minu klassikaaslased teevad minu pimeduse üle nalja. See aitab inimestelt pinget maha võtta. Miks kiusatakse? Kiusajad ei tee seda meelega. Ma pean õppima kiusamist mitte tõsiselt võtma. Tova Rootsist

Õpetaja suhtumine aitab palju. Isaac Maltalt

Alguses ma eriti ei mõistnud puuetega inimesi. Aga tänu sellele konverentsile mõistan paremini, mida puuetega inimesed tunnevad ja mis probleemid neil on olnud. Lara Luksemburgist

Hea kool on kiusamisvaba kool. Pinja Soomest

Meil on projekt, kus kõigil õpilastel seotakse silmad kinni, et nad saaksid pimedate olukorrast paremini aru. Proovisime ka valge kepi kasutamist, et õpilased prooviks end puuetega inimeste olukorda panna. Emili Eestist, Eelis Soomest ja Reinis Lätist

Juba noorelt saame teada, et meil on erinev taust. Sellepärast ei mõtle me klassis erinevustele. Lillý Islandilt

4. Mitmekesisus on segu, mis toimib tänu kaasamisele

Neljas sõnum keskendub mõne noore kasutatud juhtlausele – *mitmekesisus on segu, mis toimib tänu kaasamisele.*

- Igaüks peaks keskenduma sellele, mida saab teha, mitte sellele, mida ei saa.
- Haridus peab olema täielikult kättesaadav ja arvestama kõigi õppurite vajadustega, et kõik saaks kvaliteetse hariduse.
- Määrava tähtsusega on õpetajate ja teiste spetsialistide koostöö ning heade koolitusvõimaluste pakkumine.

- Samuti on väga tähtis, et õpetajad ja klassikaaslased pakuksid inimlikku ja/või tehnilist tuge.

Noored tõstsid esile selliste hariduslike meetmete rakendamise positiivset mõju, nagu individuaalsed õppekavad, kohandatud programmid, tehniliste abivahendite kasutamine, tugiõpetajate või abiliste tugi, töö väikestes rühmades ning eksamite paindlik korraldus (kirjalikud või suulised eksamid, kus antakse näiteks lisaaega, jms). Toodi välja, et kui testide tegemiseks on rohkem aega, on stressi vähem.

Noorte peamine palve õpetajatele ja teistele töötajatele oli alati keskenduda sellele, mida saab teha, mitte sellele, mida ei saa, ning neid aidata ja toetada. Tähelepanu pööramine kõigi õppurite vajadustele tähendab tugevate külgede ja võimete arendamist, selle asemel et keskenduda nõrkustele. Noored märkisid ka, et on teada saanud, et neil on õigus vajaduse korral saada abi. Täielikult kättesaadav haridus on kõigi jaoks kvaliteetse hariduse alus. Noored teadsid, et nende kõige tähtsamad toetajad on õpetajad ja klassikaaslased, kes peavad aga saama rohkem eri tasandi (olenevalt rollist) infot ja koolitust. Tulemuseks oleks parem tugi ja õpivajaduste mõistmine.

Noored rõhutasid ka õpetajate parema koostöö vajadust, mitte ainult selleks, et tagada vajaminev tugi, vaid et optimeerida ka hariduse üleminekuetappe.

Delefaatide toodud näited

Soovitused õpetajatele

Õpetajad peavad keskenduma minu tugevatele, mitte nõrkadele külgedele.
Michaela Tšehhist

Õpetajad peavad püüdma asju selgelt seletada ja vajaduse korral abi pakkuma, ning õppida tuleks paarides või rühmades. Jakob ja Til Austriast ning Kristina Rootsist

Isiklikud kogemused

Ma tunnen, et minu praegune kool tahtis mind integreerida, aga teised mitte. Erivajadustega õpilaste õpetajast oli väga palju abi. João Portugalist, väitlusjuht

Õpetajate ja klassikaaslastega on nii häid kui ka halbu kogemusi. Nad võivad sind kas tõrjuda või aidata. See, et ma olen nende jaoks huvitav, ei mõju õppimisele kuigi hästi. Robert Ühendkuningriigist, Põhja-Iirimaalt

Raske on öelda, mida mul vaja on, aga ma pean õppima küsima ja vastu võtma. Johannes Saksamaalt

Kõik õpetajad ja klassikaaslased aitavad mind ja toetavad, sellepärast mulle meeldib koolis käia. Borbála Ungarist ja Miguel Ângelo Portugalist

Ma ütleks, et meil on koolis väga tore nii teiste õpilaste kui ka õpetajatega. Georgia Küprosel

Meie kool hoolitseb minu eest väga hästi ja on hästi kohandatud. Primož Sloveeniast

Tugimeetmed

Meil on tugiõpetajad. Jakob Austriast, Michaela Tšehhist, Tom Saksamaalt, Kristina Rootsist, Matteo Itaaliast ja Dénes Ungarist

Õpetajad ootavad järele ja annavad neile, kes küsivad, lisaagea. Aja mahavõtmiseks ja lõõgastumiseks on meil eraldi ruum. Nakita Irimaalt ning Andrea ja Isaac Maltalt

Õpetajad pakuvad vastavalt õpilaste vajadustele erinevaid õppematerjale. Kui vaja, antakse lisaagea. Dénes Ungarist ja Maros Slovakiast

Mul on klassis abiline, kes aitab mul aru saada ja seletab tunde. Mathilde ja Thelma Prantsusmaalt ning Jade ja Lucas Belgia flaamikeelsest kogukonnast

Kirjalike eksamite asemel korraldatakse suulisi. Jade ja Lucas Belgia flaamikeelsest kogukonnast

Koolil on spetsiaalne Braille' printer, nii et kõik testid on Braille' kirjas. Georgs Lätist

Ruumi saab osadeks jagada, et luua vaiksemaid tsoone. Casper, Taanist

Klassis on 25–30 õpilast, mis on minu vajaduste jaoks veidi liiga palju. Mõnikord ei saa tõlk asjast aru, aga mu sõbrad seletavad, mis toimub. Eelis Soomest

Teadlikkuse parandamine

Ma arvan, et puudega jäetakse vahel arvestamata. Räägitakse puudest, aga ei teata mis probleemid sellega kaasnevad. Peame panema end selliste inimeste olukorda. Puuetega inimest tuleb mõista ja aidata neil eluga paremini hakkama saada. Lorenzo Itaaliast

Mina tahaksin öelda, et kui puueteta inimesed näevad enda ümber puuetega inimesi, tekib neil tahtmine nende eest hoolitseda nagu oma õe või venna eest.
Matteo Itaaliast

Kui üksteisest aru saada, on kiusamisvõimalus väiksem. Ühtekuuluvustunne välistab kiusamise. Lillý Islandilt ja Elisabeth Eestist

Me ei peaks üldistama – kui mina ütlen, et mulle on midagi vaja, ei tähenda see, et see kehtib kõigi pimedate puhul. Tova Rootsist

Joonis 4. Intervjuu Darnell Withiga Hollandi

5. Täisväärtuslikeks kodanikeks saamine

Viies sõnum – *täisväärtuslikeks kodanikeks saamine* – puudutab kaasava hariduse mõju täielikule ühiskonda kaasamisele.

- Selleks, et olla ühiskonda kaasatud, tuleb käia tavakoolis.
- Eesmärgiks on, et kõik suudaks leida oma koha ühiskonnas.

Noored arvasid, et kõik õppurid peavad koos õppima, et koos elada. Nad väitsid, et see on esimene samm sotsiaalse kaasatuse poole. Mida nooremad õppurid ühte klassi sattumise ajal on, seda paremini õpivad nad üksteist sallima ja erinevustega arvestama. Nii õpivad nad varakult suhtlema, eri kogemusi aktsepteerima ja jagama ning märkama tugevaid külgi, selle asemel, et keskenduda nõrkadele külgedele. Nad õpivad koolis, et neid hinnatakse selle järgi, mida nad on võimelised tegema, mitte nende puude või välimuse järgi. See ei hõlma mitte ainult nende kaasamist õppeprogrammidesse, vaid ka osalemist kõigis vabaajategevustes. Noored märkisid, et kui nad õpivad koolis koos teistega, saavad nad ühiskonnas oma koha leida ja olla kaasatud.

Delefaatide toodud näited

Et olla ühiskonda kaasatud, peame me käima tavakoolis. Andrea ja Isaac Maltalt, Nathan ja Loise Šveitsist, Mathilde ja Thelma Prantsusmaalt, Adriana ja Mandy Belgia prantsuskeelsest kogukonnast, Darnell ja Vincent Hollandist ning Jade ja Lucas Belgia flaamikeelsest kogukonnast

Igaüks peaks saama kõigist tundidest osa võtta ja õpetajad peaksid aitama seda võimalikuks teha. Nii oleks meil tööturule minnes palju kergem. Amund ja Helene Norrast

Ma arvan, et me peame koos õppima. Sest ka ühiskonnas oleme me koos. Koos koolis käies õpime juba koos elama. Sest see on midagi, mille omandame kogu eluks. Nende võimaluste tõttu õpime olema iseseisvad. Igaüks peab ju leidma oma koha ühiskonnas. Adrià Hispaaniast, väitlusjuht

Kõik peavad omavahel suhtlema ja osa võtma ja teistega kogemusi jagama. Paul Saksamaalt

LÖPUMÄRKUSED

Istungi tulemused ja Luksemburgi soovitused on kooskõlas Euroopa Liidu ja rahvusvaheliste ametlike dokumentidega erivajaduste ja kaasava hariduste kohta, ning täiendavad neid.

Viis põhisõnumit sisaldavad noorte kirjeldust oma haridusest ja ettepanekuid selle parandamiseks. Sõnumites on väga konkreetset ja praktiliselt kirjeldatud mõningaid mõisteid, mida paljud kaasava hariduse uuringud on esile tõstnud. Noored rõhutasid, et kaasav haridus on inimõigustega seotud teema, ning nende aruteludes olid kesksel kohal sellised tähtsad mõisted nagu normaalsus, sallivus, austus ja kodanikuks olemine. Nad kirjeldasid ka, mida tähendab nende jaoks universaalne disain ning miks on nende haridusele kasulikud eakaaslaste tugi/juhendamine, koosõppimine ja individuaalprogrammid.

Noored õppurid väitsid sõnaselgelt, et kõigi neid puudutavate otsuste tegemisel tuleb arvestada nende arvamusega. Reaalse kaasatuse saavutamiseks tuleb ka realselt tegutseda, seda kõigi osapoolte koostöös. Õpetajad ja koolijuhid peaksid kaasatuse saavutamiseks koostööd tegema; klassikaaslased peaksid üksteist aitama; õpetajakoolituses tuleks õpetada, kuidas anda kõigile parimat haridust ja üksteist toetada; tugiõpetajad peaksid abistama ja mitte õpilase eest töö ära tegema; ning kõik osapooled peaksid keskenduma probleemide lahendamisele, mitte käituma nii nagu nendega ei saaks midagi ette võtta.

Delegaadid rõhutasid, et kuigi on ka praktilisi probleeme, on nende põhimureks hoiakud ja eelarvamused jagusaamine.

Nad mõõnsid, et enamasti on õpetajad ja klassikaaslased sallivad ning mõistavad nende puuet, kui neile on antud aega olukorrast aru saada. Erandeid on väga harva.

Tähelepanu tuleks pöörata puuetest teadlikkuse parandamisele, et inimesed teaksid, millised on puuetega inimeste vajadused ja tugevad küljed. Oluline on mitte üldistada. Kui midagi ühe puudega inimese jaoks toimib, ei tähenda see, et kõik puudega õppurid on samasugused.

Kaasamine ei puuduta ainult puuetega inimeste, vaid ka eri taustaga inimeste kaasamist. Mõni noor osaleja märkis, et on kannatanud topeltdiskrimineerimise all, kuna nad on puudega ja teisest kultuurist või sisserändajad.

Luksemburgi soovitusi tutvustati 23. novembril 2015 ministrite nõukogu istungil „Haridus, noored, kultuur ja sport” ning 2.–3. detsembril 2015 hariduskomiteele, et nad nendega arvestaks ja nende alusel võimalikke meetmeid võtaks.

Joonis 5. Euroopa istungil osalejad

ET

Sekretariaat:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brüsseli esindus:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

